

Úvod: Černání světa

*Nelze tak snadno vytěsnit z mysli všechny ty lidské
hlavy, sbírky uší, vypálené domy, vpády vandalů,
řinoucí se krev, města zmizelá pod hrotem meče.*

Aimé Césaire, *Diskurz o kolonialismu*

Představuji si svou knihu jako řeku s mnoha přítoky, teď totiž konečně dějiny a všechny záležitosti plynou naším směrem. Evropa už není středobodem světa. A to je významná událost, ba přímo zakládající zkušenost našeho věku. Přitom jsme teprve nyní sotva započali s vyměřováním a zvažováním jejích implikací a důsledků.¹ Ať už má být toto zjevení příležitostí k radosti, nebo důvodem k překvapení či znepokojení, jedno zůstává jisté: sesazení Evropy z jejího piedestalu otevírá nové možnosti ke kritickému přemítání – a varovně předeseílá i nebezpečí, před nímž naše přemítání stojí. Toto se pokusím alespoň dílčím způsobem ve své esejí prozkoumat.

Chceme-li však postihnout obrysy těchto nebezpečí a možností, musíme si nejprve připomenout, že v průběhu historie je v evropském myšlení patrný mnohem menší příklon k pojmání identity z hlediska vzájem-

---

¹ Chakrabarty, D., *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference*, Princeton Studies in Culture/Power/History, Princeton University Press, Princeton, N. J. 2000; Comaroff, J., *Theory from the South: Or How Euro-America Is Evolving toward Africa*, Paradigm, Boulder, Colo. 2011, zvlášť úvod; Appadurai, A. (ed.), *The Future as Cultural Fact: Essays on the Global Condition*, Verso Books, London 2013; Chen, K.-H., *Asia as Method: Toward Deimperialization*, Duke University Press, Durham, N. C. 2010 a Mignolo, W., *The Darker Side of Western Modernity: Global Futures, Decolonial Options*, Duke University Press, Durham, N. C. 2011.

ného přináležení (spolupatření) ke společnému světu nežli z hlediska vztahu mezi podobnými bytostmi – kdy samo bytí se vynořuje a vyjevuje se nám ve svém stavu či ve vlastním zrcadle.² Zásadní pro naše pochopení je i to, že v přímém důsledku logiky sebefikcionalizace a seberozvažování, respektive uzavření se, sehrály černošství (blackness) a rasa v kolektivní obrazivosti evropského společenství vícero rolí.³ Stěžejní, třaska-vé, tíživé a vyšinuté symboly syrové intenzity či averze – obojí vždy zaujímalo centrální místo (současně nebo přinejmenším souběžně) v moderním poznání a diskurzu o člověku (a tedy o humanismu a humanitě). Od počátku 18. století budovaly černošství a rasa (nepřiznaně a mnohdy na zapřenou) fundament (mohli bychom jej nazvat jadernou elektrárnou), na němž stojí moderní projekt poznání – i vládnutí.⁴ Černošství a rasa, jedno i druhé, představují deliriózní dvojčata zplozená modernitou (kapitola 1 a 2).

Jaké jsou důvody tohoto deliria a jeho nejzákladnější projevy? V první řadě je vyústěním skutečnosti, že černoch je to (nebo taková věc), co vidíme, když nevidíme nic, když ničemu nerozumíme, a – hlavně – ani si ne-

---

² Více ke komplexnosti a napětí skrytých v daném gestu viz Aravamudan, S., *Enlightenment Orientalism: Resisting the Rise of the Novel*, University of Chicago Press, Chicago 2012.

³ Viz Bernier, F., Peabody, S., Stovall, T. E. (eds.), *The Color of Liberty: Histories of Race in France*, Duke University Press, Durham, N. C. 2003; viz také Mills, Ch. W., *The Racial Contract*, Cornell University Press, Ithaca, N. Y. 1997.

⁴ Nelson, W. M., „Making Men: Enlightenment Ideas of Racial Engineering“, *American Historical Review* 115, 2010, č. 2, s. 1364–1394; Delbourgo, J., „The Newtonian Slave Body: Racial Enlightenment in the Atlantic World“, *Atlantic Studies* 9, 2012, č. 2, s. 185–207, a Hudson, N., „From Nation to Race: The Origins of Racial Classification in Eighteenth-Century Thought“, *Eighteenth-Century Studies* 29, 1996, č. 3, s. 247–264.

přejeme ničemu rozumět. Kdekoli se černochoch jen objeví, zažehává plamennou dynamiku a vyvolává iracionální rozpustilost, které spolehlivě testují meze systému rozumu jako takového. Nicméně toto delirium je způsobené také tím, že nikdo – rozhodně ne ti, kdo ho (černochocha) vymysleli, ne ti, kdo ho takto pojmenovali – nechce být černochem a ani si nepřeje, aby se s ním tak zacházelo. Jak podotýká Gilles Deleuze: „uprostřed deliria je vždycky nějaký Černochoch, Žid, Číňan, velký chán Mongol, Árijec“, neboť to, co ono delirium podněcuje, je mimo jiné rasa.⁵ Zredukováním těla a živé bytosti na otázku vzezření, pleti a barvy, tím, že zejména euroamerický svět přisoudil kůži a barvě status fikce vycházející z biologie, učinil z černošství a rasy dvě strany jedné mince, dvě strany kodifikovaného šilenství.⁶ Rasa, fungující po dlouhá uplynulá staletí jako zakládající kategorie, která je současně materiální i přízračná, byla u kořene katastrofy, byla příčinou mimořádné duševní devastace a bezpočtu zločinů a masakrů.⁷

Montáž, z které jde závrať

V životopisu závrativé montáže, kterou je černošství a rasa, najdeme tři kritické momenty. První nadešel s organizovaným pleněním v podobě transatlantického obchodu s otroky (od 15. až po 19. století), s jehož pomocí byli muži a ženy z Afriky přeměněni na lidské objekty,

---

⁵ Deleuze, G., *Deux régimes de fous: Textes et entretiens*, 1975 až 1995, Minuit, Paris 2003, s. 25.

⁶ Eliav-Feldon, M., *The Origins of Racism in the West*, Cambridge University Press, Cambridge 2009.

⁷ Fanon, F., *Peau noire, masques blancs*, La Découverte, Paris 2012 a Modisane, B., *Blame Me on History*, Dutton, New York 1963.

lidskou komoditu, lidské peníze.⁸ Uvěznění v žaláři svého vzezření končili v držbě těch, kteří je nenáviděli. Byli zbaveni jména i jazyka. Jejich život i práce byly od té chvíle v područí druhých, s nimiž byli odsouzeni nadále žít, kteří jim však upírali uznání coby bližnímu člověku. I přesto zůstali aktivními subjekty.⁹ Druhý moment korespondoval se zrodem černošského písemnictví na sklonku 18. století, kdy černoši jakožto bytosti-državy druhých začali zanechávat literární stopy v krajně osobitém jazyce a současně se dožadovali statusu plnohodnotných subjektů ve světě živých.¹⁰ Tento moment byl akcentován řadou vzpour otroků a vyhlášením nezávislosti Haiti v roce 1804, bojem za zrušení otrokářského obchodu, dekolonizací Afriky a bojem za lidská práva ve Spojených státech amerických. Druhá etapa vyvr-

---

⁸ Johnson, W., *Soul by Soul: Life inside the Antebellum Slave Market*, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1999 a Baucom, I., *Specters of the Atlantic: Finance Capital, Slavery, and the Philosophy of History*, Duke University Press, Durham, N. C. 2005.

⁹ K těmto debatám viz Blassingame, J. W., *The Slave Community: Plantation Life in the Antebellum South*, Oxford University Press, New York 1972 a Genovese, E. D., *Roll, Jordan, Roll: The World the Slaves Made*, Pantheon Books, New York 1974.

¹⁰ Wesley, D. P., *Early Negro Writing, 1760–1837*, Black Classic Press, Baltimore 1995; Hall, S. G., *A Faithful Account of the Race: African American Historical Writing in Nineteenth-Century America*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 2009, a zvláště Ernest, J., *Liberation Historiography: African American Writers and the Challenge of History, 1794–1861*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 2004. Konkrétně k souostroví Antily viz zejména Chamoiseau, P., Confiant, R., *Lettres créoles: Tracées antillaises et continentales de la littérature. Haïti, Guadeloupe, Martinique, Guyane, 1635–1975*, Hatier, Paris 1991. Pro ostatní oblasti viz Mqhayi, S. E. K., *Abantu Besizwe: Historical and Biographical Writings*, Wits University Press, Johannesburg 2009 a Ricard, A., *Naissance du roman africain: Félix Couchoro (1900–1968)*, Présence Africaine, Paris 1988.

cholila rozkladem apartheidu v posledních desetiletích 20. století. Třetí moment – první roky 21. století – se nese ve znamení globalizace trhů, privatizace světa pod záštitou neoliberalismu a posilování šupinovitého vrstvení finančních trhů, postimperiálního vojenského komplexu a rozvoje elektronických a digitálních technologií.

„Neoliberalismem“ mám na mysli tu fázi v dějinách lidstva, v níž dominují odvětví ze Silicon Valley a digitální technologie. V éře neoliberalismu plyne čas rychle a mění se na produkci peněžní formy. Poté co kapitál dosáhl maxima své schopnosti úniku, je zahájen proces eskalace. Víze určující neoliberální moment se nese v následujícím duchu: „všem událostem a situacím v říši života lze přiřadit tržní hodnotu“.¹¹ Proces se vyznačuje generováním lhostejnosti, horečnatou kodifikací společenského života podle norem, kategorií a čísel a různými abstraktními operacemi, které údajně pomáhají racionalizovat svět, a to na základě korporátní logiky.¹² Kapitál, zejména finanční kapitál, je zatížen zhoubným exponenciálním růstem a definuje sám sebe jako neomezený co do cílů i prostředků. Nediktuje si jen vlastní časoprostor, dělá mnohem víc. Jelikož si osobuje odpovědnost za „utváření všech afilačních vztahů“, snaží se reprodukovat „sám sebe“ v nekonečné řadě strukturálně nesplnitelných dluhů.¹³

Pracující jako takoví už nejsou. Jsou jen pracující nomádi. Jestliže včerejším dramatem subjektu bylo vykořisťování kapitálem, dnešní tragédií davu je, že je zcela mimo rozvrh vykořisťování. Jde o opuštěné subjekty, odsunuté do role „přebytečného lidstva“. Kapitál je stě-

---

¹¹ Vogl, J., *Le spectre du capital*, Diaphanes, Paris 2013, s. 152.

¹² Viz Hibou, B., *La bureaucratisation du monde à l'ère néolibérale*, La Découverte, Paris 2012.

¹³ Vogl, J., *Le spectre du capital*, s. 166 nn., s. 183, s. 170.

ží potřebuje k dalšímu fungování. Rodí se nová forma duševního života, forma založená na umělé a digitální paměti a na kognitivních modelech čerpajících z neurovědy a neuroekonomie. Teď, když zbývá pramalý rozdíl mezi psychickým a technologickým rozvažováním, lidský subjekt podléhá zfikčnění, stává se „podnikatelem se svým já“. Takový subjekt je plastický a je trvale volán k tomu, aby se rekonfiguroval ve vztahu k artefaktům současného věku.¹⁴

Tento nový člověk, podřízený trhu a dluhu, nahlíží sám na sebe jako na prostý výtvar přirozeného štěstí. Je druhem „předpřipravené abstraktní formy“, tak typické pro civilizaci vnějšího obrazu (image) a nových vztahů, které ustavuje mezi faktem a fikcí, a schopné vstřebat jakýkoli obsah.¹⁵ Je nyní jen jedním z mnoha živočišných tvorů postrádajících vlastní esenci, jež by jej ochraňovala nebo jakkoli před čímkoli zajišťovala. Na modifikaci jeho genetické, biologické struktury již nejsou kladena žádná omezení.¹⁶ Nový subjekt se v mnoha ohledech liší od tragické a odcizené figury z dob rané industrializace. Tak především je věznem touhy. Jeho potěcha závisí téměř výlučně na jeho schopnosti rekonstruovat svůj soukromý život veřejně, obrátit jej v životaschopné zboží a nabídnout ho k prodeji. Je neuroekonomickým subjektem zmítaným dvěma obavami, které

---

¹⁴ Gori, R., Del Volgo, M.-J., *Exilés de l'intime: La médecine et la psychiatrie au service du nouvel ordre économique*, Denoël, Paris 2008.

¹⁵ Více k této perspektivě viz Masci, F., *L'ordre règne à Berlin*, Alia, Paris 2013.

¹⁶ Viz Dardot, P., Laval, Ch., *The New Way of the World: On Neoliberal Society*, Verso, London 2013; viz dále Gori, R., „Les dispositifs de réification de l'humain (entretien avec Philippe Schepens)“, *Semen: Revue sémio-linguistique des textes et discours* 30, 2011, s. 57–70.

vyplývají z jeho živočišné povahy (ta podléhá biologické reprodukci života) a jeho věcovosti (podléhající uspokojení druhých z věcí v tomto světě). Jako *člověk-věc*, *člověk-stroj*, *člověk-kód* a *člověk-nestálost* usiluje především o usměrnění svého chování v duchu norem trhu. Dychtivě instrumentalizuje sám sebe i druhé v naději, že se mu podaří optimalizovat své vlastní potěšení. Odsouzen k celoživotnímu učednickému stavu, přizpůsobování, diktátu krátkodobosti je nucen přihlásit se ke svému údělu rozpustitelného, zastupitelného subjektu a reagovat na to, co se od něj ustavičně vyžaduje: stát se jiným.

Ve věku neoliberalismu navíc kapitalismus a animismus – dlouho a důkladně od sebe oddělované – konečně dospívají ke splynutí. Kapitálový cyklus se pohybuje od obrazu (image) k obrazu, kdy obraz nyní slouží jako akcelerátor, jenž vytváří energii a určuje hybný moment. Potenciální fúze kapitalismu a animismu s sebou přinese řadu implikací pro naše budoucí chápání rasy a rasismu. Předně, systémová rizika zažívaná zvláště černými otroky během raného kapitalismu se stala normou, či přinejmenším osudem veškerého subalterního lidstva. Vynoření se nových imperialistických praktik je tedy úzce spjato s tendencí univerzalizovat černý úděl. Takovéto praktiky čerpají stejně tak z otrokářské logiky kořistění a predátorství jako z koloniální logiky okupace a vytěžování (hodnoty), jakož i z občanských válek a plenění charakteristických pro dřívější epochy.¹⁷ Okupační a protipovstalecké války se vedou s cílem nejen vystopovat a zlikvidovat nepřítel, ale rovněž vytvořit temporální přepážku a atomizovat prostor. V budoucnu bude úkol impéria sestávat dílem z přeměny skuteč-

---

¹⁷ Vergès, F., *L'homme prédateur: Ce que nous enseigne l'esclavage sur notre temps*, Albin Michel, Paris 2011.

ného ve fikci a fikce ve skutečné. Mobilizace vzdušných sil a ničení infrastruktury, údery a rány zasazované při vojenských operacích se nyní snoubí s masovou mobilizací obrazů, což je klíčová součást užití násilí, které usiluje o čistotu.¹⁸

Kořistění, predátorství, vytěžování hodnoty a asymetrické válčení konvergují s rebalkanizací světa a vyhrocujícími se praktikami zónování, což vše vypovídá o novém střetu mezi ekonomickým a biologickým. Tento střet si můžeme konkrétně vyložit jako militarizaci hranic, fragmentizaci a parcelování území a vznik více-méně autonomních prostorů uvnitř hranic stávajících států. V některých případech jsou takovéto prostory zbaveny všech forem národní svrchovanosti, místo toho jsou řízeny neformálními zákony vícerých fragmentovaných orgánů a soukromými ozbrojenými složkami. Jindy zůstávají pod kontrolou zahraničních armád nebo mezinárodních organizací operujících pod záminkou či ve jménu humanitarismu.¹⁹ Praktiky zónování jsou obecně spojené s transnacionálními sítěmi represe, jejíž

---

¹⁸ Viz Graham, S., *Cities under Siege: The New Military Urbanism*, Verso, London 2010; Gregory, D., „From a View to a Kill: Drones and the Late Modern War“, *Theory, Culture and Society* 28, 2011, č. 7–8, s. 188–215; Anderson, B., „Facing the Future Enemy: U.S. Counterinsurgency Doctrine and the Pre-insurgent“, *Theory, Culture and Society* 28, 2011, č. 7–8, s. 216–240 a Weizman, E., *Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation*, Verso, London 2007.

¹⁹ Badiou, A., „La Grèce, les nouvelles pratiques impériales et la ré-invention de la politique“, *Lignes*, 2012, č. 39, s. 39–47; viz také Mbembe, A., „Necropolitics“, *Public Culture* 15, 2003, č. 1, s. 11 až 40; Klein, N., *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Metropolitan Books, New York 2007; Ophir, A., Givoni, M., Ḥanafi, S., *The Power of Inclusive Exclusion: Anatomy of Israeli Rule in the Occupied Palestinian Territories*, Zone Books, New York 2009; Weizman, E., *Hollow Land*.

nástroje a metody obnášející vnucení ideologických matric obyvatelstvu, nábor žoldáků na boj proti místním guerrillám, formování „stíhacích komand“ a systematické užití masového věznění, mučení a mimosoudních poprav.²⁰ Tento „dezorganizační imperialismus“, který tyje z anarchie, provádí machinace se zónováním s jasným cílem vyrábět katastrofy a množovat výjimečné stavy téměř všude.

Zahraniční korporace, mocné národy a lokální dominantní třídní vrstvy se všechny střídavě prezentují tak, že přece pomáhají s rekonstrukcí, případně jen využívají záminky boje proti nejistotám a rozpadu řádu, a dopomáhají si tak k vlastnímu obohacení a získávají přístup k nerostným surovinám v zemích uvržených do chaosu praktikami zónování. Naše doba je svědkem masivního transferu bohatství do rukou soukromých zájmů, zintenzivňujícího se vyvlastňování bohatství vydobytého z kapitálu během dnes již odeznělých zápasů a nikdy nekončícího splácení obřího dluhu. Dokonce i Evropa, zasažená násilím kapitálu, zažívá zrození nové třídy strukturálně zadlužených lidí.²¹

Případné splnutí kapitalismu a animismu věští další důsledek: velmi jinakou možnost, že lidské bytosti budou přeměněny na živé věci složené ze zakódovaných

---

²⁰ Ucko, D. H., *The New Counterinsurgency Era: Transforming the U. S. Military for Modern Wars*, Georgetown University Press, Washington, D. C. 2009; Scahill, J., *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army*, Nation Books, New York 2007; Nagl, J. A., *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*, University of Chicago Press, Chicago 2005; Chamayou, G., *Théorie du drone*, La Fabrique, Paris 2013.

²¹ Lazzarato, M., *The Making of the Indebted Man: An Essay on the Neoliberal Condition*, přel. J. D. Jordan, Semiotext(e), Los Angeles 2012.

digitálních dat. Za raného kapitalismu odkazoval pojem „černý“ pouze k podmínkám vnučeným lidem afrického původu (různé formy drancování, vyvlastnění veškeré moci sebeurčení a především vyvlastnění budoucnosti a času, dvou matic možného). Nyní se, vůbec poprvé v lidských dějinách, stal pojem „černý“ pojmem generickým. Tato nová zastupitelnost, tato rozpustnost, nová – též nově institucionalizovaná – forma bytí, rozšířená po celé planetě, je to, čemu říkám *černání světa*.

Rasa v budoucím čase

Ačkoli si to nikdo nechce přiznat, euroamerický diskurz o člověku stojí na dvou ústředních figurách černošství a rasy. Signalizuje snad sesazení Evropy z jejího trůnu do pozice toliko jedné provincie z mnohých ve světě zánik rasismu? Anebo je třeba pochopit, že spolu s tím, jak se lidstvo stává zastupitelným, rasismus se pouze znovuustaví v trhlinách nového jazyka o „druzích“ (souborech populací) a vtlačí se do nich tak jako písek, v molekulární podobě a v úlomcích? Pokládáme-li si otázku tímto způsobem, hlásíme se tím k ideji, že ani černošství, ani rasa nebyly nikdy pevně dané (kapitola první). Vždycky naopak patřily k řetězci otevřených označujících. Fundamentální významy černošství a rasy byly vždy existenciální. Zvláště pojem „černý“ celé věky pulsoval neuvěřitelnou energií, tu evokoval inferorní pudy a chaotické síly, jindy sloužil jako světélkující znak možnosti, že svět by mohl dojít spasení a proměny (kapitola 2 až 5). Kromě označení heterogenního, vícečetného a fragmentovaného světa – co chvíli dalších a dalších fragmentů fragmentů – signalizoval pojem „černý“ sled devastujících historických zkušeností, realitu prázdného života, strach prožívaný miliony lidí ocitnuvších se v pasti vyjetých kolejí rasové dominan-

ce, muka při pohledu na vlastní tělo a mysl ovládané zvenčí, a to, jak jsou lidé proměňováni v diváky přihlížející něčemu, co bylo, ale zároveň nebylo jejich pravým bytím.²²

A to není všechno. Termín „černý“ byl výtvořem sociální a technické mašinerie úzce spjaté se zrodem a globalizací kapitalismu. Byl vymyšlen, aby označoval vyloučení, brutalizaci a degradaci, poukazoval na mez neustále vykouzlovanou a nenáviděnou. Černocho, opovrhovaný a hluboce zneuctěný, je jediný člověk v moderním řádu, jehož kůže se proměnila ve formu a ducha zboží – živoucí kryptu kapitálu. Avšak v černošství pociťujeme také zjevný dualismus. V spektakulárním zvratu se stává symbolem vědomé touhy po životě, silou tryskající ven, radostnou a proměnlivou, zapojenou do aktu stvoření a schopnou žít uprostřed rozličných časů a rozličných dějin naráz. Jeho schopnost čarodějnicství a jeho způsobilost vyvolávat halucinace se mnohonásobně zmnožuje. Někteří spatřovali v černochovi sůl země, tepnu života, skrze niž by sen o lidstvu smířeném s přírodou, a dokonce s totalitou bytí, našel svou novou tvář, hlas a pohyb.²³

Nastává soumrak Evropy a euroamerický svět ještě zdaleka nepřišel na to, co chce o černochovi vědět, případně co si s ním počne. V mnoha zemích nyní klíčí „rasismus bez ras“.²⁴ Aby dnes bylo možné praktikovat rasismus dokonce i poté, co byl konceptuálně uči-

---

²² Anzieu, D., *The Skin Ego*, Yale University Press, New Haven, Conn. 1989.

²³ Viz zejména poezie Aimé Césaire. K tematice soli země viz Glissant, É., Chamoiseau, P., *L'introuvable beauté du monde: Adresse à Barack Obama*, Galaade, Paris 2009.

²⁴ Fassin, É., *Démocratie précaire: Chroniques de la déraison d'état*, La Découverte, Paris 2012 a Fassin, D. (ed.), *Les nouvelles frontières de la société française*, La Découverte, Paris 2010.

něh nemyslitelným, „biologie“ byla nahrazena „kulturou“ a „náboženstvím“. Republikánský univerzalismus je prezentován, jako by byl slepý vůči rase, třebaže ne-běloši jsou uzamčeni ve svém domnělém původu. Všude okolo nás bují racionalizované kategorie, většina z nich pak přizívuje každodenní islamofobní praktiky. Ale kdo z nás si dovolí pochybovat, že konečně nadešla chvíle, abychom začali ze sebe? Zatímco Evropa bloudí, zmožena nemocí nevědění, kde že se to nyní ocitla uvnitř světa a se světem, nenadešel čas k položení základů pro něco zcela nového? A pokud se do něčeho takového pustíme, budeme snad muset zapomenout na černošství? Či snad naopak musíme lpět na jeho falešné moci, jeho světélkujícím, fluidním a krystalickým charakteru – na onom podivném subjektu, kluzkém, sériovém a plastickém, vždy pod maskou, pevně zabydleném na obou stranách zrcadla, neustále obrážejícím okraj rámu? A pokud náhodou uprostřed těchto duševních muk černošství přežije i ty, kdo ho vymysleli, a pokud veškeré subalterní lidstvo zčerná v jakémsi zvratu, klíč k jehož tajemství bude znát pouze historie, jaká rizika bude vlastně představovat zčernání světa pro příslib svobody a univerzální rovnosti, za které se pojem „černý“ vyslovoval po celý novověk (kapitola 6)?

Běsná koloniální touha rozdělovat a klasifikovat, stavět hierarchie a vytvářet rozdílnosti za sebou zanechala samé rány a jizvy. Co hůř, rozeklala zlomovou linii, která přetrvává dodnes. Je v dnešním světě možné navázat vztah s černochem, který bude něčím jiným než vztahem mezi pánem a jeho sluhou? Netrvá ostatně černochoch nadále na tom, že nahlíží sám sebe skrze diferenci a v jejím rámci? Není snad přesvědčený, že je obýván dvojníkem, cizí entitou, jež mu brání poznat sebe samého? Cožpak nežije ve světě formovaném ztrátou a odloučením, které v něm pěstují sen o návratu k identitě založené na čistém esencialismu, a tudíž mnohdy

na alteritě? V jakém bodě se projekt radikální vzpoury při hledání autonomie ve jménu rozdílnosti obrátí v jednoduchou mimetickou inverzi toho, co bylo v minulosti zhusta proklínáno?

To jsou některé z otázek, které si v knize kladu. Nejedná se o historický výčet idejí ani cvičení v sociologické historii, nýbrž opírám se o historii, abych díky ní navrhl styl kritické reflexe našeho současného světa. Tím, že stavím na čelné místo jistý druh reminiscencí, napůl sluneční, napůl měsíční, napůl denní, napůl noční, zabývám se v mysli jedinou otázkou: Jak můžeme důsledně promýšlet diferenci a život, podobné a nepodobné, přebytečné a *společné*? Tento druh tázání je blízký černošské zkušenosti, která umí velice dobře zaujmout místo prchavé hranice v současném vědomí, kde slouží jako věčně se pohybuující zrcadlo. Musíme se však pozastavit nad tím, proč vlastně se tohle zrcadlo nikdy nepřestalo otáčet? Co mu brání v zastavení? Co vysvětluje ono nekonečné lámání dílků, kdy s každým lomem je dílek zas o vlas sterilnější než ten poslední?

Johannesburg, 2. srpna 2013

Tuto esej jsem psal během svého dlouhého působení ve Witwatersrandském ústavu pro sociální a ekonomický výzkum Witwatersrandské univerzity (v Johannesburgu, Jihoafrické republice). Je součástí cyklu úvah poprvé nadnesených v knize *On the Postcolony* (2000), dále jsem se jim věnoval v knize *Sortir de la grande nuit* (2010) a završil je při výuce kurzu o afropoliticismu.

Během zmíněného cyklu jsem se snažil obývat několik světů naráz, nikoli v laciném gestu fragmentizace, ale v gestu přicházení a odcházení, které je schopno artikulovat – z Afriky – *myšlení oběhu a překračování*. Na uvedené cestě by ničemu neprospěla snaha „provincionalizovat“ evropské myšlenkové tradice. Nejsou nám pocho-

pitelně vůbec cizí. Když však přijde na to, mluvit svět v jazyce pro každého srozumitelném, v srdci těchto tradic existují mocenské vztahy a část mé práce spočívala v uvažování o těchto interních friccích, jejich ponoukání k tomu, aby se decentralizovaly, ne proto, aby se prohloubila vzdálenost mezi Afrikou a světem, ale spíš abych tím umetl poměrně přehlednou cestu pro zrod nových požadavků možného univerzalizmu.

Během působení v ústavu mne podpořily kolegyně a kolegové Deborah Posel, Sarah Nutall, John Hyslop, Ashlee Neeser, Pamila Gupta a ke konci také Cathy Burns a Keith Breckenridge. Stránky, které budou následovat, vděčí za mnohé přátelství s Davidem Theem Goldbergem, Arjunem Appaduraiem, Ackbarem Abbasem, Françoise Vergès, Pascalem Blanchardem, Laurentem Duboisem, Éricem Fassinem, Ianem Baucomem, Srinivasem Aramuvadanem, Charliem Pitotem a Jeanem-Pierrem Chrétienem. Ohromným zdrojem inspirace pro mne byli Paul Gilroy, Jean Comaroff, John Comaroff a Carol Breckenridge, která nám všem tolik chybí. Děkuji také kolegyním Kelly Gillespie, Julii Hornberger, Leigh-Anně Naidoo a Zenu Mariovi z Johannesburgského workshopu k teorii a kritice na Witwatersrandské univerzitě.

Trvalou podporu mi dodával i můj odpovědný redaktor Francois Gèze se svým pracovním týmem (obzvláště Pascale Iltis a Thomas Deltombe).

Poděkování dále patří časopisům *Le Débat*, *Politique Africaine*, *Cahiers d'Études Africaines*, *Research in African Literatures*, *Africulture* a *Le Monde diplomatique*, které otiskly dílčí badatelské statě tvořící jádro eseje.

Z důvodů, které zde nemám důvod zvláště rozvádět, věnuji svou knihu Sarah, Lée a Anielovi, ale i Jolyonovi a Jeanovi.